

ՀՈՂԻԿ

2017 4
SHOGHIK

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՏՈՆ

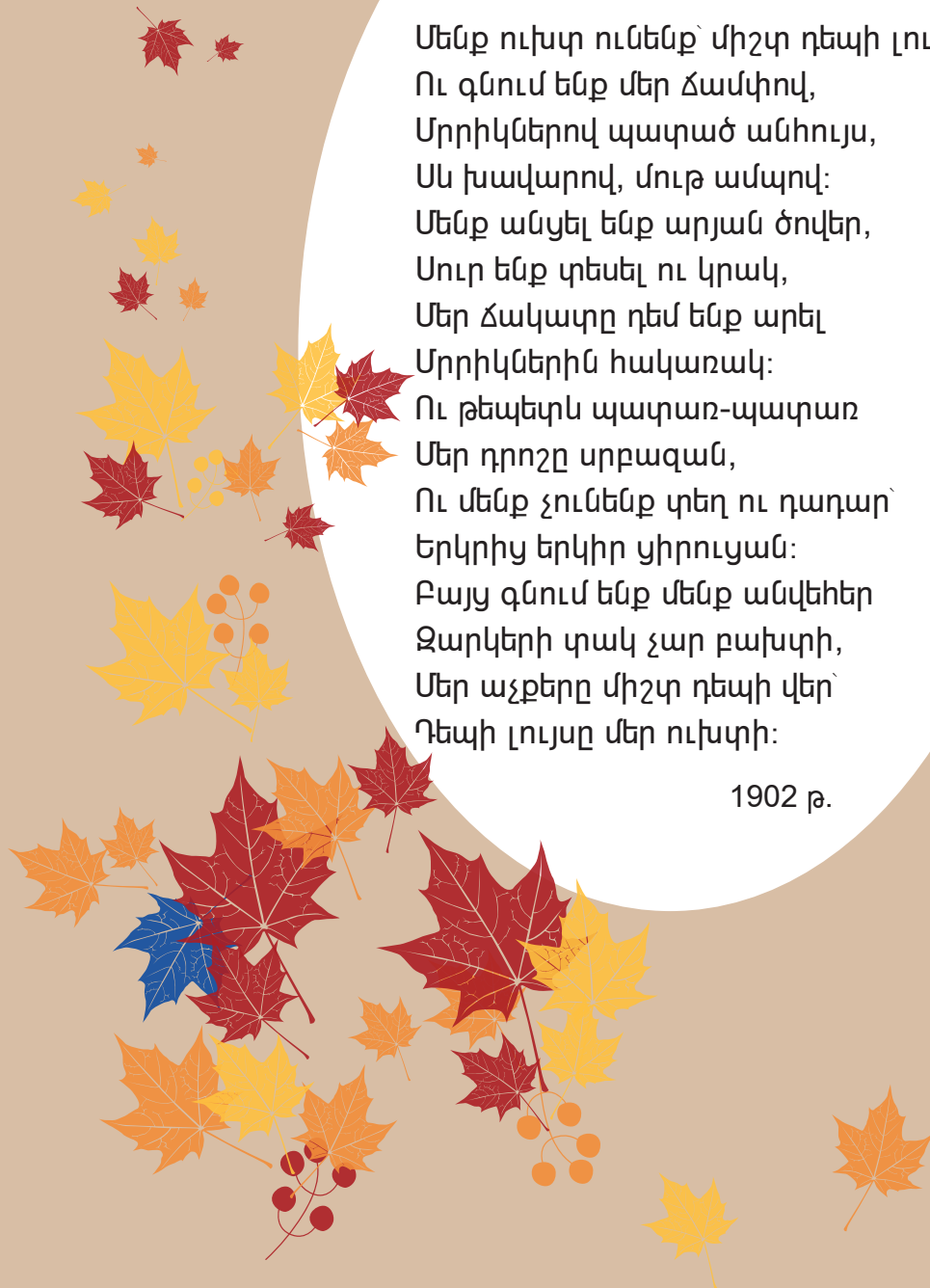

ՄԵՐ ՈՒՒՏԸ

Հ. Թումանյան

Մենք ուխտ ունենք՝ միշտ դեպի լույս,
Ու գնում ենք մեր ճամփով,
Մորիկներով պարած անհույս,
Սև խավարով, մութ ամպով:
Մենք անցել ենք արյան ծովեր,
Սուր ենք փետել ու կրակ,
Մեր ճակատը դեմ ենք արել
Մորիկներին հակառակ:
Ու թեպետև պարառ-պարառ
Մեր դրոշմ սրբազան,
Ու մենք չունենք փեղ ու դադար՝
Երկրից երկիր ցիրուցան:
Բայց գնում ենք մենք անվեհեր
Զարկերի փակ չար բախտի,
Մեր աչքերը միշտ դեպի վեր՝
Դեպի լույսը մեր ուխտի:

1902 թ.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՅ ԱՎԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆՐԵՍ

«Մշո ճառընփիր»-ը՝ հայերեն ամենամեծ մագաղաթյա ձեռագիրը, գրվել և ծաղկվել է 1200-1202թթ-ին, Երզնկայի Ավագ վանքում: Իր ժողովրդի նման ձեռագիրը ևս ունեցել է ոչ պակաս դրամավորիկ ձակարագիր: 1915 թվականին՝ Մեծ Եղեռնի ժամանակ, երկու մասի բաժանված ձեռագրի մի մասը գաղթական երկու քույրեր, իրենց մեջքին կրելով, մեծ դժվարությամբ հասցրել են Երևան: Երկրորդ մասը գտել է ռուսական բանակի մի սպա, այն փարել Թիֆլիս և նվիրել հայկական բարեգործական ընկերության թանգարանին: Այժմ երկու մասերն էլ գտնվում են Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում:

Հսկա ձեռագիրը գրելու համար օգտագործվել է 660 մագաղաթյա թերթ՝ պարբերական մեկական հորթի կաշվից: Ձեռագիրը գրված է խոշոր, ուղղագիծ երկաթագրով:

Ձեռագիրը զարդարված է լուսանցազարդերով, գլխազարդերով, գլխափառերով և զարդադրերով, որոնք հարստացնում և ճոխացնում են հրաշագեղ մատյանի գեղարվեստական հարդարանքը:

Հիմնադիր՝ Հայաստանյայց Ավետարանական Եկեղեցի

Խմբագրական խորհուրդ՝

Վեր. Ալբերտ Փայտյան
Էմիլյա Օհանյան
Լյուսյա Արակելյան
Լիլիթ Անտոնյան

Համակարգչային աշխ.՝

Արևիկ Հակոբյանի

Նկարիչ, գեղ. խմբագիր՝

Էմիլյա Օհանյան

Editorial committee:

Rev. Albert Paytayan
Emilya Ohanyan
Lyusya Arakelyan
Lilit Antonyan

Computer layout:

Arevik Hakobyan

Artist:

Emilya Ohanyan

Գրանցման վկայական՝
01Մ 000035
Հրատարակության ԺՋ փարի
ՀԱԸ
ՀՀ, 0019, Երևան,
Բաղրամյան 18
AMAA
Baghramyan 18, 0019
Yerevan, Armenia
Նոն./Tel. (+37410) 54 35 52
54 35 76
E-mail: eca@arminco.com
Փաքս/Fax (+37410) 54 75 69

Տպագրվել է «Զանգակ-97» ՍՊԸ-ի
տպարանում

Տպաքանակը՝ 3000
Տարածվում է անվճար:

«Շողիկ»-ից մեջբերումներ անելու
ղեկքում հղումը պարտադիր է:

2017 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՃԱՄԲԱՐԻ ԱՌՕՐՅԱՆ

ՄԻ ԵՐԿՆՁԻՐ, ԲԱՅՑ ՄԻԱՅՆ ՀԱՎԱՏԱՐ՝

«**Ա**յսօր Թարգմանչաց հայ լեզվի, գրականության, արվեստի և մշակույթի մեծ վաստակավորների հիշատակն ենք նշում, մեր մեծ երախտավորների և լուսավորիչների հիշատակը: Անցել են հազարավոր տարիներ, բայց նրանք չեն մեռնում, կենդանի են և կենդանի պիտի մնան, որովհետև ապրել են հավատով, գործել անմահության և անմահացնելու գաղափարով:

Ինչո՞ւ էր ս. Մեսրոպը երկրե երկիր ընկել, ինչո՞ւ էր այս և այն դուռը ծեծում. **որպեսզի իր և իր ազգի համար անմահության դուռ բացվի:** Ինչո՞ւ էր ս. Սահակը տանջվում, տքնում, գիշերվա լույսը ցերեկվա հետ խառնում՝ Սուրբ Գիրքը թարգմանելով. **որովհետև հավատում էր անմահության գաղափարին իր և իր ազգի համար:** Ինչո՞ւ բարեսեր Վռամշապուհը, իր գանձի դռները բացած, օգնության էր հասնում հայ գրի գյուտի հաջողության, դպրոցների բացման համար. **որովհետև հավատում էր անմահական գանձի գոյությանը և լուսո թագավորության մշտնջենավորությանը՝** ավելի գորավոր ազգի պահպանության և ապագայի համար, քան արդեն ճեղքված իր թագավորությանը:

Թարգմանչաց հույլը դեգերում էր օտար երկրներում, լուսավորության կենտրոններում, որպեսզի հայրենի երկրում էլ լույսի ջահեր և ջերմության հնոցներ վառվեին, որոնք անմար են և մշտնջենական:

Այս նույն հավատով են գործել, աշխատել, աղոթել նարեկացիներն ու շնորհալիները, որոտնեցիներն ու տաթևացիները և նույն գաղափարի համար բազմաթիվ այլ պայքարողները, որոնց դեմքերը նկարված են հայ պատմության երկնակամարի վրա, լուսավոր աստղերի վրա:

Բայց անմահ են ոչ միայն մեծ հոգիները, այլև յուրաքանչյուրը, ով հավատում է իր կոչմանը: Կենարար աղբյուրներն ու կարկաչուն վտակները, գետակներն ու գետերը, որոնք հոսում են իրենց հովիտներով և առատություն ու կենդանություն պարգևում իրենց ափերին, կաթիլներից են բաղկացած: Ապա ուրեմն՝ ամենքն իրենց տեղն ունեն՝ ըստ չափի և կարողության: Ժողովուրդն է կենդանի ծառի արմատն ու բունը, որ ծաղիկներ ու պտուղ է տալիս:

Դ

Հավարա՛, հայ ժողովուրդ, հավարա՛ քո անցյալին, քո պատմությանը, քո հայրերի Աստծուն, նրանց անմահ և կենդանի հոգուն, և դու չես մեռնի: Տես, կույրերը բժշկվում են հավատով, անդամալույծները քայլում են, մեռելներն իսկ հարություն են առնում: Հավարա՛, թե պիտի ապրես, և այդ հավատով գործիր, աշխատիր, տքնիր, հուսա՛... և դու չես մեռնի: Լեզվի, կրոնի, գրականության, արվեստի, մշակույթի պահպանությունն ու պաշտամունքը գիտակցական, կենարար աղբյուրն է և հիվանդության՝ մահ պարճառող հիվանդության դեղն ու դարմանը»:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՏՈՆ

Թ

արգամանչաց տոնը (տոնի ամբողջական անվանումն է՝ Սրբոց թարգմանչաց վարդապետացն մերոց) հայ ժողովրդի ազգային-եկեղեցական նշանավոր տոներից է: Այն նշվում է հոկտեմբեր ամսին՝ խորհրդանշելով հայոց գրերի գյուտը, Աստվածաշնչի հայերեն առաջին թարգմանությունը, թարգմանչաց շարժումն ու հայ դպրության սկիզբը, որ շարունակվում է մինչ օրս: Ի դեպ հայերը միակ ժողովուրդն են, որ ունեն թարգմանչաց (թարգմանիչներին նվիրված) տոն:

Թարգմանչաց շարժումը ծավալվել է հայ գրերի ստեղծումից անմիջապես հետո՝ 405 թ., որի նպատակը երկիրն օտար ազդեցությունից ազատելն էր: Վանքերում և եկեղեցիներում կատարվող կանոնավոր արարողությունները, Սուրբ Գրքի ընթերցանությունը ասորերեն կամ հունարեն էր, ինչը ժողովրդի համար անհասկանալի էր: Ահա այս պայմաններում Մեսրոպ վարդապետը ձեռնամուխ է եղել հայոց տառերի ստեղծմանը: Երկարատև որոնումներից, քրտնաջան աշխատանքներից և աղոթքներից հետո Աստված տեսիլքի միջոցով տվել է հայոց գրերը, որից հետո սկիզբ է դրվել թարգմանչաց գործին:

Ընդհանուր առմամբ, V դ. 1-ին կեսին կատարված թարգմանությունները կարելի է դասակարգել հետևյալ կերպ՝ **Ծիսական երկեր** (խորհրդատետր-Պատարագամատույց, Ժամագիրք և այլն), **Հայրախոսական գրականություն**, **Վկայաբանություն** և **վարքագրություն**, **Կանոնական երկեր** (եկեղեցական ժողովների և սուրբ հայրերի կողմից գրված կանոններ ու սահմանումներ), **Պատմական երկեր**: Այս թարգմանությունների մեջ հատկանշական է Աստվածաշնչի թարգմանությունը, որն իր կատարյալ թարգմանության համար կոչվել է թարգմանությունների թագուհի: Այս ամենը հիմք է ստեղծել նաև հայ ինքնուրույն մեկնողական, աստվածաբան-դավանաբան, իմաստասիրական, պատմական և այլաբնույթ գրականության ստեղծման համար: Գրվել են աղոթքներ, հոգեզմայլ շարականներ, բացվել դպրոցներ, սկիզբ դրվել հայ դպրությանը:

Թարգմանչաց շարժման ավանդույթները շարունակվել են նաև հետագա դարերում: Հատկապես 19-20-րդ դարերը նշանավորվել են համաշխարհային գրականության մի շարք հեղինակների թարգմանություններով: Հայ գրողներ Հովհ. Թումանյանը, Վահան Տերյանը, Հովհաննես Մանեհյանը, Խաչիկ Դաշտենցը և ուրիշներ զգալի ավանդ են ունեցել համաշխարհային գրականությունը հայերենով ներկայացնելու գործում:

Հայոց այբուբենի ստեղծումը նշանակալից և շրջադարձային էր հայ ժողովրդի կյանքում: Այսպես դարեր պահպանված հայոց տառերը դարձել են յուրովի վահան՝ պահպանելու հայ ազգին օտար հարձակումներից ու ճյուղման վտանգից:

ՍՈՎՈՐԵՆՔ ԱՂԹԵԼ

1. Փառաբանության աղոթք

«Ո՛վ Տեր, մեր Տեր, ինչ գերազանց է Քո անունն ամբողջ երկրի վրա, որ Քո փառքը երկինքներից վեր հաստատեցիր»:

Սաղմոս 8. 1

«Փառավորվիր երկինքներից վեր, ո՛վ Աստված, Քո փառքը թող ամբողջ երկրի վրա լինի»:

Սաղմոս 57. 5

2. Աղոթք Աստծու կամքը փնտրելու համար

«Պահիր իմ ընթացքը Քո ճամփաների մեջ, որպեսզի քայլերս չգայթեն»:

Սաղմոս 17. 5

«Ո՛վ Տեր, Քո ճանապարհները ցոյց տուր ինձ, Քո շավիղները սովորեցրո՛ւ ինձ: Ինձ առաջնորդիր Քո ճշմարտության մեջ ու սովորեցրո՛ւ ինձ, քանի որ Դո՛ւ ես իմ փրկության Աստվածը, ես ամբողջ օրը Քեզ եմ սպասում»:

Սաղմոս 25. 4-5

«Սովորեցրո՛ւ ինձ Քո ճամփան, ո՛վ Տեր, ու ինձ առաջնորդիր ուղիղ ճանապարհի մեջ՝ թշնամիներիս պատճառով»:

3. Աղոթք ապահովության համար

«Պահպանիր ինձ, ո՛վ Աստված, քանի որ հույսս Քեզ վրա է»:

Սաղմոս 27. 11

Սաղմոս 16. 1

«Աչքի բիբի պես պահպանիր ինձ, ծածկիր ինձ Քո թևերի հովանիով»:

Սաղմոս 17. 8

4. Աղոթք ներման համար

«Ողորմի՛ր ինձ, ո՛վ Աստված՝ Քո գթասիրության համեմատ, Քո առատ գորովագթությամբ ջնջիր իմ հանցանքները»:

Սաղմոս 51. 1

«Ո՛վ Աստված, մաքուր սիրտ ստեղծիր մեջս և իմ ներսում շիտակ հոգի նորոգիր»:

Սաղմոս 51. 10

5. Աղոթք խաղաղ գիշերվա համար

«Խաղաղությամբ եմ պառկելու ու քնելու, քանի որ Դո՛ւ ես միայն, ո՛վ Տեր, ինձ ապահովությամբ բնակեցնում»:

Սաղմոս 4. 8

Աղոթքը զրույց է Աստծու հետ: Այն բոլոր ժամանակների քրիստոնյաների առօրյա կյանքի անբաժան մասն է և ունի կարևոր ու մեծ նշանակություն: Դավիթ թագավորի կյանքում աղոթքն այնքան կարևոր էր, որ նա օրը յոթ անգամ աղոթում էր: Դավթի աղոթքները, որոնք նաև երգեր էին, գրի են առնվել, որոնք հետագայում տեղ են գտել Աստվածաշնչում՝ կոչվելով *սաղմոսներ*:

Այժմ միասին սովորենք մի քանի աղոթք, որոնք հատվածներ են սաղմոսներից:

ԽԱՉՎԵՐԱՅ

Խաչվերացը կամ ժողովրդական լեզվով ասած՝ «Սըրբխեչը», Հայ Առաքելական եկեղեցու հինգ տաղավար տոներից վերջինն է: Այն նվիրված է գերությունից խաչի վերադարձի և փառաբանության հիշատակին: Հստ Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու տոնացույցի՝ Խաչվերացը տոնում են սեպտեմբերի 11-17-ն ընկած ժամանակահատվածում հանդիպող կիրակի օրը: 614 թ. Պարսկաստանի Խոսրով թագավորը հարձակվում է Երուսաղեմի վրա, ավերում այն,

սրի քաշում ժողովրդին և մեծ թվով գերիներ տանում: Որպես քրիստոնյաներին անարգանք՝ Սուրբ Հարության տաճարից գերեվարվում և Պարսկաստան է տարվում նաև Տիրոջ Խաչափայտը, որը գերության մեջ է մնում 14 տարի: 628 թ. Բյուզանդիայի Հերակլ կայսրը քրիստոնեական մի հսկա բանակով հարձակվում է պարսիկների վրա և ազատագրում է ս. Խաչը: Հայ ժողովուրդը ևս անմասն չի մնացել խաչի ազատագրման գործից: Կայսրին ռազմական օժանդակություն է ցույց տվել նաև հունական գործի հայկական մասը՝ Մծեծ Գնունու գլխավորությամբ:

Խաչը հանդիսավոր ձևով տարվում է Երուսաղեմ: Ճանապարհին անցնում էր պատմական Հայաստանի տարածքով՝ Կարին (Էրզրում) քաղաքով: Այստեղ գործը կանգնում է հանգստանալու: Կարնո լեռներում խաչի դրված տեղից վճիտ աղբյուր է բխում, որտեղ կառուցվում է Խաչավանքի եկեղեցին: Կայսրը Խաչափայտը երեք տարի սրբությամբ պահում է Կ. Պոլսում, ապա անձամբ տանում է Երուսաղեմ և դնում Գողգոթայի գագաթին գտնվող Ս. Հարություն տաճարում: Այդ ժամանակից սկսվում է մեծ հանդիսավորությամբ տոնվել խաչի բարձրացման հիշատակը՝ Խաչվերացը:

Ժողովուրդը սիրով և ուրախությամբ է նշում Խաչվերաց տոնը և ուխտագնացություններ է անում դեպի Սուրբ Խաչ անունը կրող եկեղեցիներ ու վանքեր: Հայաստանի որոշ շրջաններում մարդիկ գույնզգույն ծաղիկներով պատրաստում են խաչեր և զարդարում են իրենց տները:

Տոնի նախօրեին՝ շաբաթ օրը, կանաչ պատրաստում են համեղ խմորեղեն, տղամարդիկ՝ մորթում են ուլ և այն կախում թոնիրը: Հավանաբար այդ է պատճառը, որ տոնը կոչել են նաև Ուլնոց: Խորոված ուլը կոչվում է «խրովու» կամ «խրով», իսկ ուլի ճարպով ներծծված ձավարի փլավը՝ «քաշկակ»: Խաչի խորհուրդը խորհուրդ է բոլոր նրանց համար, ովքեր հավատքով են մոտենում նրան, ովքեր հավատում են Խաչի գործոյանը: Խաչի խորհուրդը մեծ է, քանի որ Քրիստոսն Իր Արյունը թափեց Խաչի վրա՝ մարդկանց մեղքերը քավելու համար: Խաչը, որ հնում գործածվում էր իբրև պատժի և անարգանքի գործիք, դառնում է փրկագնության, կյանքի և մահվան դեմ հաղթանակի խորհրդանիշ:

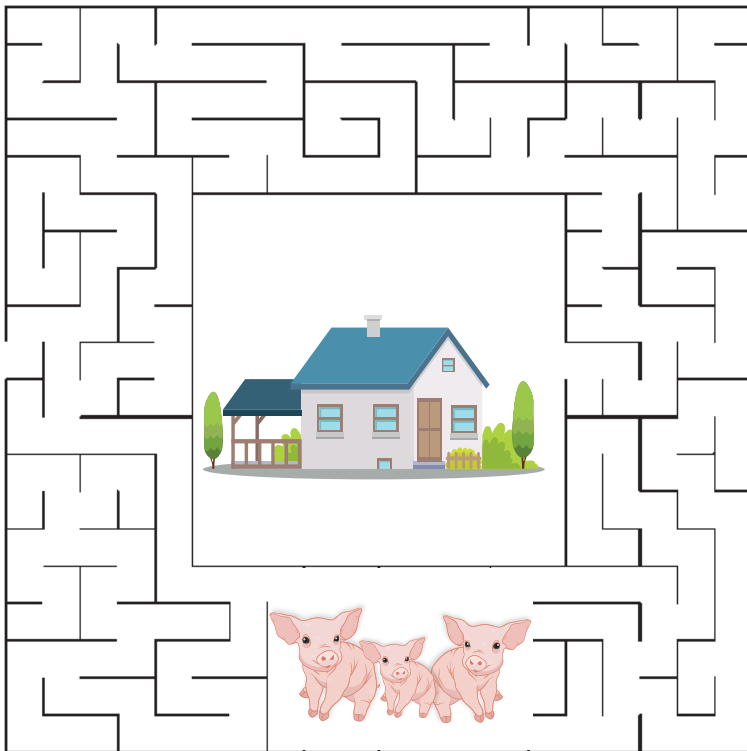
ՀԱՐՑՆՈՒՄ ԵՔ, ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒՄ ԵՆՔ

Ինչ է առակը և ինչո՞ւ էր Հիսուսն առակներ պատմում աշակերտներին:

Առակը փոքրածավալ ստեղծագործություն է, որն ունի այլաբանական իմաստ և բայրախիրատական բովանդակություն: Հնում «առակ» բառը նշանակել է նաև **խրափ, իմաստություն**: Առակը բաղկացած է 2 մասից՝ բուն պատմվածք և խրատական եզրակացություն: Առակի թեման դեպքերի, իրողությունների սեղմ շարադրանքն է, իսկ բարոյախոսությունը՝ առակի սկզբում կամ մեծ մասամբ վերջում արտահայտված եզրակացությունը: Առակի հերոսը մարդն է, ում կյանքի, բնավորության հոռի և բացասական գծերը ծաղրվում են այլաբանորեն: Առակներում կենդանիներն ու բույսերը խոսում են մարդկային լեզվով, աշխատում են, օգնում կամ խանգարում միմյանց: Առակներում գովաբանվում և խրախուսվում են լավը, բարին, բարոյականությունը, ջանասիրությունը, ազնվությունը, հայրենասիրությունը, ընկերասիրությունը, գեղեցիկը, մարդկայինը և, ընդհակառակը, ծաղրվում ու դատապարտվում են վատը, չարը, տգեղն ու անմարդկայինը, դավաճանությունն ու վախկոտությունը: Այդպիսիք են Աստվածաշնչում պահպանված Սողոմոնի առակները, որոնք մեծ ազդեցություն են թողել գրեթե բոլոր ժողովուրդների մտածելակերպի վրա:

Ըստ Նոր Կտակարանի՝ Հիսուսը ևս իր աշակերտների հետ հաճախ խոսել է առակների միջոցով, երբեմն պատմել պատմություններ երկրավոր երևույթների մասին, որոնք կարելի էր տեսնել և շոշափել՝ դրանով օգնելով հասկանալ Հոգու ընդհանուր երևույթները, որոնք հնարավոր չէր տեսնել և շոշափել:

Օգնիր Անառակ որդուն գտնելու փուն փանող ճանապարհը:

ԻՆՉ ՀՈԳԵՎՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԵՎ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐ ԵՆ ԳՈՐԾԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հայոց գրերի գյուտից անմիջապես հետո Հայոց աշխարհում սկսվում է նորաստեղծ այբուբենի ուսուցման և տարածման գործը: Ստեղծվում են հայկական ազգային դպրոցներ: Մատաղ սերնդի կրթության հարցը դառնում է հայ ժողովրդի կարևորագույն խնդիրներից մեկը:

Հինգերորդ դարից սկսած Հայաստանի տարբեր վայրերում գործել են մի շարք բարձրակարգ հոգևոր դպրոցներ ու համալսարաններ.

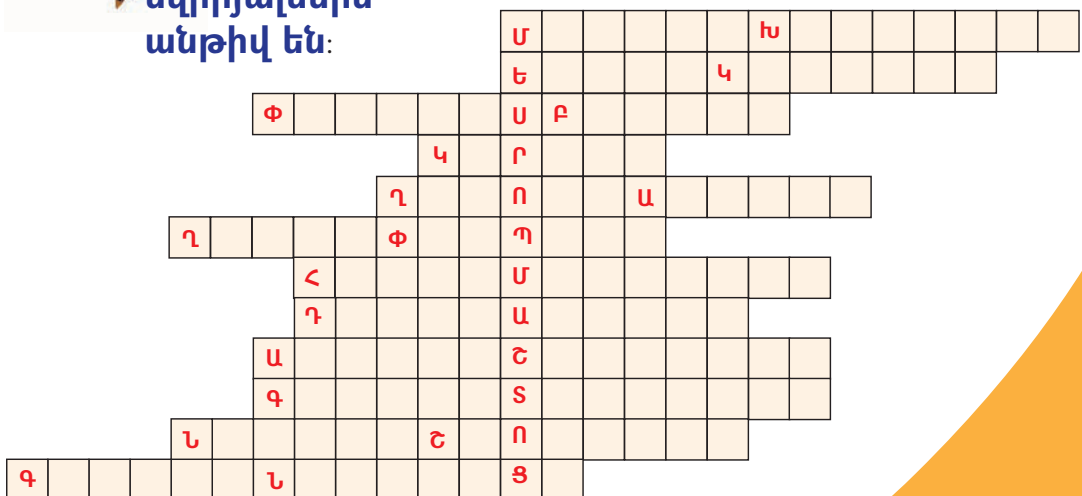
Վաղարշապատի դպրոց (5-րդ դար)
Սյունյաց դպրոց (8-9-րդ դդ.)
Տաթևի համալսարան (9-15-րդ դդ.)
Հաղպատի վարդապետարան (10-15-րդ դդ.)
Նարեկավանքի գիտաուսումնական կենտրոն (10-րդ դարի երկրորդ կես)
Կարսի վարդապետարան (11-րդ դար)
Անիի վարդապետարան (11-13-րդ դդ.)
Գոշավանքի վարդապետարան (12-13-րդ դդ.)
Սանահինի վարդապետարան (14-րդ դար)
Գլաձորի համալսարան (14-16-րդ դդ.)
Սսի վարդապետարան (14-րդ դար)

Մեծոփա վանքի դպրոց (15-րդ դար)
Ավագ վանքի դպրոց (12-15-րդ դդ.)
Լիմի գրչության կենտրոն (16-17-րդ դդ.)
Երևանի Անանիա առաքյալի դպրոց (17-րդ դար)
Կարինի Սանասարյան իննամյա արական վարժարան (19-րդ դար)
Մեսրոպյան վարժարան (1799-1922 թթ.)
Գևորգյան հոգևոր ճեմարան (1874 թ.)
(աստվածաբանական համալսարան)
Սևանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոց (1990 թ.)

այ գրի
նվիրյալներն
անթիվ են:

ԼՐԱՅՐՈՒՄ ԽԱՉԲԱՌԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՐԴԱԳՐԵՐ

այոց ինքնատիպ այբուբենը հայ միջնադարյան նկարիչներին ներշնչել է հորինել այլ ժողովուրդների տառերի ձևավորումներից խիստ տարբեր զարդագրեր: Հայ գրքարվեստում տառերը զարդարելու փորձերը սկիզբ են առել 10-րդ դարից:

Միջնադարի հայ ծաղկողների ստեղծագործական վառ երևակայության և վարպետության շնորհիվ դարերի խորքից

մեզ է հասել գեղանկարչական հարուստ մի ժառանգություն՝ հազարավոր գրչագիր մատյանների զարդատառերը: Ընդ որում, դրանք գործածվել և շարունակում են կիրառվել ոչ միայն իբրև անվանաթերթի սկզբնատառեր, այլև որպես պարբերությունների սկզբի տառեր:

Զարդատառերը, ձևավորման եղանակից ելնելով, բաժանվում են մի քանի տեսակների:

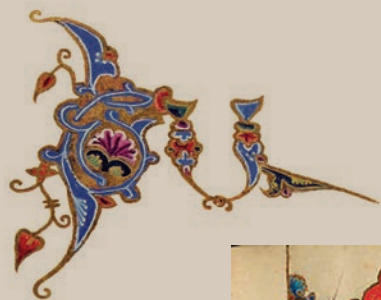
Ծաղկագրերը, որոնք մյուս տառերի համեմատությամբ առավել պարզ նկարագիր ունեն, կազմված են ծաղիկներից և այլ բույսերից:

Զարդատառերի ավելի բարդ տեսակն են **Հանգուցագրերը**, որոնց ձևավորման մեջ մեծ տեղ են գրավում զանազան հյուսվածքներն ու հանգույցները:

Հայկական մանրանկարչությանը նվիրված գրականության մեջ կարելի է հանդիպել **Թռչնագիր**, **Ձագագիր** կամ **Ճնճղագիր** անվանումներին, որոնք վերաբերում են տարբեր թռչուններով զարդարված տառերի: **Վիշապագիր** անվան տակ միավորում են օձերի, վիշապների և այլ առասպելական կենդանիների տեսքով տառերը:

Հայկական ձեռագրերի էջերում հանդիպում են մարդկանց փոքր կերպարանքներից հորինված տառեր, որոնք կոչվում են մարդագրեր: **Մարդագրերը**, վիշապագրերը և թռչուններով ձևավորված տառերը երբեմն միավորում են **Կենդանական** կոչվող ընդհանուր խորագրի ներքո: Կենդանիներից բացի, զանազանում են նաև զարդատառերի **Փազանագիր** տեսակը, որը կազմված է տարբեր կենդանիներից՝ վագրերից, առյուծներից, եղնիկներից և այլն:

Հայկական զարդագրերը շարունակում են հետաքրքրել ուսումնասիրողներին՝ պահպանելով իրենց գեղարվեստական արժեքը: Անցյալի այդ հոյակապ ժառանգությունն անգամ այսօր մեծ չափով շարունակվում է գործածվել գեղարվեստական գրականության, դասագրքերի, ուղերձների, հրավիրագրերի ձևավորման մեջ:

ԴԱՎԻԹ ԱՆՀԱՂԹ

Չորս հարյուր իննսունինը թվականի գարնանային մի տաք երեկո Եգիպտոսի Ալեքսանդրիա քաղաքի բացօթյա դահլիճներից մեկը լեցուն էր բազմությամբ: Բեմի վրա՝ փափուկ բազմոցների մեջ, նստած էին պատկառելի տարիքի մի քանի այր: Դրանք մեծանուն փիլիսոփաներ էին, գիտնականներ ու պատմիչներ, որոնք եկել էին ղեկավարելու աշխարհի տարբեր կողմերից ժամանած վաթսուն իմաստասերների մրցույթը: Վերջիններիս թվում էր նաև Դավիթ Արմենիոս անունով մի հայ երիտասարդ փիլիսոփա:

Դահլիճը լարված հետաքրքրությամբ հետևում էր, թե ինչ հարցեր կտրվեն, և ինչպես կպատասխանեն իմաստասերները: Դա խելքի, իմացության, գիտելիքների, ճկուն մտածողության մրցույթ էր: Արդյոք ղվ պիտի դառնար օրվա հերոսը, ղվ պիտի շահեր հաղթանակի դափնին:

Ահա հրապարակ դուրս եկավ հայորդի Դավիթը: Մեծահամբավ իմաստասեր Օլիմպիոդորոսը հետաքրքրությամբ նայեց նրան, ապա ծանրումեծ հարցրեց.

— Երիտասարդ, ի՞նչն է աշխարհում հավերժական:

— Ժամանակը,— անվարան պատասխանեց Դավիթը,— այն անտեսանելի է, անշոշափելի, անսկիզբ, անվերջ ու անվախճան:

— Կամ տիեզերքում որևէ բան, որ հավերժական ընթացքի մեջ է և երբեք կանգ չի առնում:

— Կա՛մ: Դարձյալ ժամանակը: Այն հոսում է անդադար՝ անկախ որևէ մեկի

ցանկությունից: Միակ բանն է ողջ տիեզերքում, որին ո՛չ կանգնեցնելու, ո՛չ սանձելու ի զորու չենք:

— Ո՞րն է երկարակեցության գաղտնիքը:

— Քչակերությունը, ժուժկալությունը, սակավապետությունը: Ոչ թե պիտի ապրել ուտելու, այլ ուտել՝ ապրելու համար:

— Այն ի՞նչ առաքինությունն է, որ մարդուն մոտեցնում է Աստծուն:

— Աստծու նման սիրել աշխարհին ու մարդկանց, կյանքում առաջնորդվել Աստվածաշնչի ոսկե օրենքով. «Այն ամենը, որ կամենում եք, որ մարդիկ անեն ձեզ համար, այնպես և դուք արեք նրանց համար»:

— Անսահմանության մեջ ի՞նչն է ամենից արագ թռչում:

— Միտքը: Այն վայրկենապես կարող է կտրել հեռավոր աշխարհներ, թափանցել օվկիանոսների հատակը, սլանալ դարերի խորքը, հասնել բիրլիական ժամանակները, հաղորդակցվել նախամարդու, Ադամի ու Եվայի, Հիսուս Քրիստոսի հետ:

— Ո՞վ է ամենախմաստունը բոլոր ժամանակների համար:

— Բնությունը՝ մայրը ամենայն գեղեցիկի, բարու և չարի: Նա գիտե ամեն ինչ իր տեղում և ժամանակին անել: Բնությունն անսխալական է:

Հարց ու պատասխանն ավարտվեց: Մի պահ տևած լռությանը հաջորդեց բուռն ծափահարությունը: Ունկնդիրները հոտնկայս վանկարկում էին.

— Դա-վիթ, Դա-վիթ Ան-հաղթ:

Օլիմպիոդորոս փիլիսոփան բարձրացրեց աջը՝ ի նշան լռության:

— Մենք որոշեցինք,— խոսեց նա,— հաղթանակի դափնին շնորհել Դավիթ Արմենիոսին:

Երկու օր անց ծեր իմաստասերը, Դավթին ճանապարհելիս, համբուրեց նրա ճակատն ու ասաց.

— Որդիս, քարոտ է լինելու ճանապարհով: Խավարամիտ մարդիկ չեն սիրելու առաջադեմ մտքերդ: Իմացիր, շատերի նախանձն ես շարժելու, իսկ նախանձը միշտ չար է: Պիտի դիմանաս, ճակատամարտես: Բարին ընդ քեզ: Գնա՛ և լույս սփռիր քո հեռավոր հայրենիքում:

Մարգարեացավ Օլիմպիոդորոս փիլիսոփան: Դավիթ Անհաղթը հայրենիքում շատ պայքարեց, բայց չդիմացավ հալածանքներին և քաշվեց Հաղպատի վանքը, բայց անգործ չմնաց. գրեց օրնիբուն՝ մտքերը հանձնելով մագաղաթներին:

Վեցերորդ դարի մի շատ-շատ արևոտ ամսի, որ կոչվել է «հրոտից», Հաղպատում կոպիտ փայտերից դագաղ մեխեցին, քահանան կիսատ-պռատ «Տէր, ողորմյա՛» կարդաց, և չորս տղամարդ հալածված մի մարդու հողին հանձնեցին: Հարյուր տարի էր պետք, որ եկեղեցին այդ մարդուն աշխարհական սուրբ հոջակեր, հաներ աճյունը հինավուրց խնձորենու տակից, հասցներ Տարոն և մեծ հանդիսավորությամբ, պատարագով, խնկով, կնդրուկով և ծեսերով ամփոփեր Մշո «Առաքելոց» վանքում:

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Ամենայն հայոց բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանը հայ ժողովրդի ամենասիրելի գրողներից է: Բոլորին առավել հայտնի են Թումանյանի բանաստեղծություններն ու հեքիաթները: Սակայն քչերը գիտեն Թումանյանի ստեղծած մշակույթի մասին, որը, ըստ էության, քրիստոնեական մշակույթ է, քրիստոնեական վարք ու բարք ունեցող մշակույթ, ըստ որում՝ ոչ անկենդան, կրոնական, այլ կյանքով լի քրիստոնեական մշակույթ: Ստորև ներկայացնում ենք Հ. Թումանյանի մտորումներից մի հատված:

ՄԻՔԵ ԴԺՎԱՐ Է

... Կյանքն իր ամբողջության մեջ մեծ է, շատ է մեծ: Կյանքը տիեզերական կյանքն է, և մարդու կյանքի ամբողջ վեհությունն ու քաղցրությունն էլ հենց էն է, որ իր շրջապատի միջոցով ապրի էն մեծ կյանքով: Բայց մարդը սովորաբար չի կարողանում ապրել էն մեծ կյանքով, ապրում է միայն նրա մի մասով... մարդկության կյանքով: Սակայն նույնիսկ դրանով՝ մարդկության կյանքով ապրելու էլ քչերն են ընդունակ: Չէ՞ որ կյանքն ինչպես անսահման մեծ է, էնպես էլ փոքր է անսահման: Եվ ահա ընդհանրապես ապրում են ավելի նեղ ու փոքրիկ կյանքերով: Կա ազգային կյանք, պետական կյանք, դասակարգային կյանք, կուսակցական կյանք, ավելի նեղ՝ թայֆայական կյանք՝ թշնամու բանակների պես կանգնած իրար դեմ, մինչև էն պստիկ ես-ը: Էսպես էլ գնալով, գնալով էնքան է նեղանում ու նեղստանում, մինչև կտրում է մարդ արարածի ազատ շունչը ու բանն էնտեղ է հասնում, որ նույնիսկ իրար հարազատ մարդիկ զարմանում են, որ կարող են իրար կողքի կանգնել ու միասին ուրախանալ:

Ո՛վ, ողորմելի ուրախություն, ինչքան ցավալի բաներ ես ասում դու...

Բայց մի՞թե ճշմարիտ է, էդքանն էլ չկա մեր մեջ: Մի՞թե անկարելի է լինել առանձին կարծիքի ու համոզմունքի և հարգել իրար ու նույնիսկ միասին ուրախանալ: Մի՞թե դեռ ժամանակը չի հասել, որ կարողանանք լինել ավելի լայն սիրտ, ավելի համբերատար, ավելի ներող ու սիրող, քան թե ենք: Մենք շատ ենք քարացել չկամության ու չարակամության մեջ, շատ ենք ընտելացել առեղության մաղձի դառնությանը ու դարձել ենք ատելի. մի՞թե խորթ ու անմատչելի պիտի մնա մեզ սիրո պայծառ զգացմունքը, մի՞թե չենք կարող իրար մոտենալ, բարության աչքերով նայել իրար ու տեսնել իրար մեջ մեր լավ կողմերը, քանզի մարդ չկա, որ լավ կողմեր չունենա, ու էսպեսով էլ կյանքը դարձնել քաղցր ու սիրելի: Մի՞թե դժվար է:

*Հովհաննես Թումանյան
1913 թ.*

ԱՇՈՒՆ

Վ. Տերյան

Դաշտ ու այգի դեղին հագան,
Ծառ ու ծաղիկ մերկացան,
Թռչունները երամ-երամ
Մեր աշխարհից հեռացան:
Օրը մռայլ, ցուրտ ու տխուր,
Բարակ անձրև է մաղում
Մեզն է պատել դաշտ ու բուր,
Էլ մարդ չկա դաշտերում:
Չար ագռավը ծառի վրից
Ձմռան երգն է կոկոռում,
Մարդ, անասուն տուն ու բնից
Ծերուկ հյուրին են սպասում:

ԱՇՆԱՆ ԵՐԳԸ

Հ. Հայրապետյան

Տերևները քամու հետ
Պար են բռնել առաջ-հետ,
Խշխշում են ու երգում
Նոր զարդարված պուրակում:
- Գալդ բարի, այ՛ աշուն:
Ինչ սիրուն ես, ինչ նախշուն:
Գետակը գիժ ու պղտոր
Շտապում է դեպի ծոր,
Քչքչալով ձորակում
Փրփրում է ու երգում:
- Գալդ բարի, ջան՛ աշուն,
Ինչ սիրուն ես, ինչ նախշուն:
Կռունկները կոկոռն
Թևին տվին վեր թռան,
Դեպի հարավ ձգվեցին,
Կոկոռացին, երգեցին:

ԵՍ

ԱՇՈՒՆՆ ԵՄ ՍԻՐՈՒՆ....

ԱՇՆԱՆ ՆԿԱՐ

Ն. Միքայելյան

Դեղին մատիտ առա,
Նկարեցի աշուն՝
Տերևներով առատ,
Տերևներով նախշուն:
Կարմիր մատիտ առա,
Նկարեցի աշուն՝
Խնձորներով առատ,
Ու դեղձերով նախշուն:
Կանաչ մատիտ առա,
Նկարեցի ծիլեր՝
Ու ծիլերի վրա
Ամպի ճերմակ թելեր:
Առա կապույտ մատիտ
Եվ իմ աշնան վրա
Նկարեցի չվող
Կռունկների երամ:
Ու սև գույներով հետո
Նկարեցի երկիր,
Ափսոս, որ չունեի
Ուրիշ տեսակ ներկեր:
Հազար գույնի մատիտ
Ինչպե՞ս ես ճարեի,
Որ պատկերը աշնան
Լրիվ նկարեի:

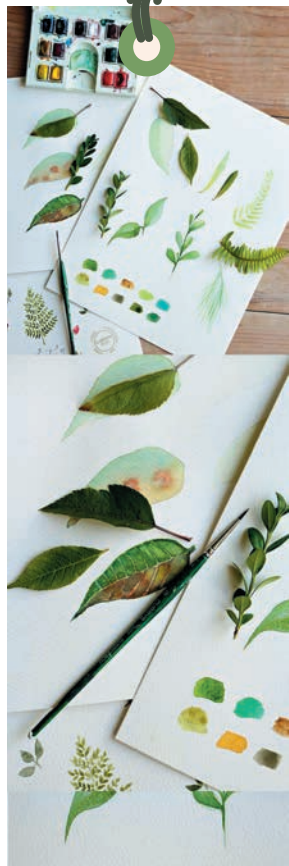
Երբ ճամբարում երեխաներին առաջարկեցին թղթե շապիկներից մեկի վրա գրել լավ, իսկ մյուսի վրա վատ արարքները, ահա թե ինչ ստացվեց.

- Անքաղաքավարի, կոպիտ
- Գժտեցնել
- Արհամարիել
- Հանդիմանել
- Հրամայել
- Գողանալ
- Ստախոս
- Նենգ
- Նպաստել
- Շահը հետապնդել
- Զանասեր
- Հավատարիմ
- Կարգապահ
- Զրպարտել
- Շատախոսել
- Շռայլ
- Օգնել
- Ոխակալ

- Դրվատել, գովել
- Հաշտեցնել
- Հարգել
- Խնդրել
- Ճշմարտախոս
- Քաղաքավարի, սիրալիր
- Ազնիվ
- Խանգարել, խոչընդոտել
- Անշահախնդիր
- Զուսպ, քչախոս
- Ժլատ, գծուծ
- Անհիշաչար
- Ծույլ
- Դավաճան
- Արդարացնել
- Վատաբանել, ծաղրել
- Վնասել, խանգարել
- Նվիրել
- Գովաբանել

Սիրելի բարեկամ, այժմ դու փորձիր հակառակ արարքներն ու հատկանիշները սլաքով միացնել իրար:

ՄԵԴԾԻՐ ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ՔՈ ԷԶԱՆԻՇԱՆԸ

ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ԳԵՏԵՐԸ

ԳԱԶԵԼ ԵՐԵՎԱՆԻՆ

Խոսք՝ Գևորգ Էմինի
Երաժշտ.՝ Հ. Մանարյանի

Ես սիրում եմ քեզ, Երևան,
Եվ չգիտեմ՝ ինչի համար.
Սիրուն ինչ դատ ու ինչ դիվան,
Որ իմանամ՝ ինչի համար:

Քարերը քո հին բերդերի,
Նոր սյուների ու զարդերի,
Ոսկեփողին քո մայրերի -
Եվ չգիտեմ՝ ինչի համար:

Սիրում եմ քո ջահելներին,
Սիրուց այրված, սիրուն գերի,
Որ սիրահար են մայրերի -
Եվ չգիտեմ՝ ինչի համար:

Համբույրը քո աղջիկների,
Պաղ ջուրը քո աղբյուրների,
Քո բուլվարի ծերուկներին-
Եվ չգիտեմ՝ ինչի համար:

Կուգեմ լինեմ Նորքի նման,
Ծաղկեմ ամեն եկող գարնան.
Փաթաթվեմ քեզ ու հիանամ-
Եվ չգիտեմ՝ ինչի համար:

Կամ լինեմ այս քամին լոթի
Եվ, հարբած քո անուշ հոտից,
Քեզ գրվ անեմ ամռան տոթին
Ու... չիմանամ՝ ինչի համար:

Քեզ գրվ անեմ, դու զովանանս,
Դալար մնաս ու զորանանս,
Ես քամու պես գնամ-կորչեմ
Ու... չիմանամ՝ ինչի համար:

Գնամ, պատմեմ նոր ու նորից,
Որ աշխարհի քաղաքներից,
Քեզ եմ սիրում ամենից ջերմ -
Ու... չգիտեմ՝ ինչի համար...